

Reconsidering Return?!

פרשת בשלח תשע"ח

EXODUS

13 / 17-22

PARASHAS BESHALACH

It happened when Pharaoh sent out the people that God did not lead them by way of the land of the Philistines, because it was near, for God said, "Perhaps the people will reconsider when they see a war, and they will return to Egypt." 18 So God turned the people toward the way of the Wilderness to the Sea of Reeds. The Children of Israel were armed when they went up from Egypt. 19 Moses took the bones of Joseph with him, for he had firmly adjured the Children of Israel, saying, "God will surely remember you, and you shall bring up my bones from here with you."

18. ים־סוף — Sea of Reeds [this is the literal translation; it is often translated as the Red Sea]. This may have been the Gulf of Suez, which branches northward from the Red Sea and separates Egypt from the Sinai Desert. Since the Gulf of Suez branches up from the Red Sea, it could be referred to by that name, but what is known today as the Red Sea is south of the Sinai Peninsula and so far south of the populated area of Egypt that it is unlikely that the Exodus and the later Splitting of the Sea could have taken place there. It may be that the Sea of Reeds was the Great Bitter Lake, which is between the Gulf and the Mediterranean Sea; or the large delta at the mouth of the Nile, in the north of Egypt or it may have been the southern Mediterranean.

3 חסן חסן

46

מנת לצאת סוף סוף מארץ מצרים (ובזה מתיישבת אחת הסתירות עליהם עמדנו בראשית דברינו).

"ויקה משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמור, פקד יפקוד אלוקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה איתכם" — את מי השביע יוסף, לא את "העם" שלא היה בטוח אם אלה יצאו אם לאו, אלא את "בני ישראל" השביע, בהם בטח שהם יצאו ממצרים וממילא יקחו את עצמותיו עמם.

ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים ויירוף אהרי בני ישראל, ובני ישראל יוצאים ביד רמה, מי יוצא ביד רמה וכפרשיי "בגבורה גבוהה ומפורסמת", לא "העם" אלא "בני ישראל".

* ופרעה הקריב וישא בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אהריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה', העם איננו צועק, העם הוא מיואש ומובן בכל רגע לשוב על עקבותיו, העם גם איננו מאמין בגאולה, מי הם אלה בעלי האמונה העמוקה, מי הם אלה שזועקים ומתפללים ותופסים את אמנות אבותיהם בידיהם, אלו הם "בני ישראל".

"יאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר וכו'". דברים אלה לא בני ישראל הם שאמרו, קטרוגים אלה באו מצד "העם" שחפשו כל טענה מדוע לא לצאת ומדוע לשוב מצריימה, וכפי שמבאר זאת כאן הרמב"ן ז"ל שלא אלה שהתפללו טענו המבלי אין קברים, אלא זו קבוצה אחת זו קבוצה אחרת. ועל כן משה רבינו פונה אל העם "יאמרו משה אל העם אל תירצו התיצבו וראו את ישועת ה' וגו'". — את בני ישראל אין צורך לחזק, הם אינם מפחדים ואינם יראים, הם סמוכים ובטוחים בישועת ה' הקרובה לבוא. אבל "העם" — הוא זה שצוק לחיזוק ולעידוד, ולכן פונה משה רבינו אל העם ומחזקו במילים מעודדות "אל תיראו".

"ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה", וכן להלן אומר הכתוב "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים" — מי הם שנכנסים למים במסירות נפש, אלו הם כמובן אותם "בני ישראל" היודעים באמונה שלימה כי קרובה הישועה לבוא וצדקתו להיגלות. ולכן "או ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' — "העם" אף שכבר החל להאמין וכפי שנאמר "ויראו העם את ה'" — אך היה זה מתוך פחד "ויראו" ולא מתוך ידיעה שכלית והיגיונית, ומשום כך הם לא שרו והם לא השתתפו בשירה הנעלה, רק "משה ובני ישראל" הם שרו, הם גם שהרגישו צורך נפש לשיר ולשוש.

ובהמשך הפרשה "וילוו העם על משה" — מי לא בתלונות ובטרונות — "העם" ולא "בני ישראל", ורק כשמגיעים מים עד נפש נאמר להלן בפרשה "עדת בני ישראל", הם כבר לא בניי אלא "עדת בניי".

צריך להבין, איזה מקום יש לחשוש שבני ישראל ירצו לחזור למצרים, וכי וחסדי דעה הם, הלא המצרים נהגו איתם באכזריות נוראה, זרקו את ילדיהם ליאור, העבידו אותם בעבודת פרך, האם יחזרו להתענות ולסבול שוב מנחת זרועם? בפרט צריך להבין, הלא אפילו עיוור מלידה ראה את הניסים הרבים והעצומים שהקב"ה עשה איתם ואם כן, מה ההו"א שיעזבו את עמוד האש ועמוד הענן שהשיל"ת שלח להם, את משה ואהרן? בפרט, הלא יש את הרגש הטבעי שניצחו את מצרים ואם ישובו ויחזרו ויגישו המצרים שניצחו אותם יוענו אותם בכפלים?

שם 4a אלה הדברים

ברם, נראה לומר בס"ד כפי שנראים הדברים מתוך פירושי מפרשי התורה, הנה מוצאים אנו שינויים רבים במיוחד בפרשתינו בכינוי שהקב"ה מכנה את בניו. פעם הם מכונים "בני ישראל" ופעם מכונים הם "העם", וכל מעיין ימצא שינויים כאלה למכביר, ועל כרחך יש לומר כי שתי כיתות היו בין ישראל היוצאים מארץ מצרים, כיתה אחת זו ששמעה על הגאולה הקרובה ובאה והאמינה בה, ובמשה עבדו כי אכן יפדם ויגאלם. עשו את כל ההכנות לצאת ממצרים, וקבוצה זו נקראת בתורה בשם "בני ישראל". קבוצה שניה היתה זו ששקעה בשעבוד, בעבודת הפרך, השלימה עם המצב ואף לא חפצה לשנותו, היתה מקיאת מכל הצלה ופדות, וממילא גם לא האמינה שדבר כזה יכול להיות באמת, ולקבוצה זו קוראת התורה בשם "העם".

ומעתה נעבור פסוק אחר פסוק בלשון התורה ונראה עד כמה הדברים מדויקים ומפורשים.

"ויהי בשלח פרעה את העם" — התורה מדברת כאן על "העם", על אותה קבוצה שלא חפצה לצאת ממצרים. ולכן מתחילה התורה בלשון "ויהי", שהוא לשון צער על התנהגות "העם". וראה בעל הטורים מש"כ שזה בגימטריא "הערב רב" ע"ש. ומכיון שקבוצה זו אינה חפיצה לצאת, לכן "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושוב מצריימה", אין איש חושש מפני התנהגותם של "בני ישראל", הם לא ירצו בשום פנים לשוב לאחור אל השעבוד, כל החשש הוא מפני התנהגותם של אלה הנקראים "העם", שבראותם מלחמה ושוב מצריימה. ולכן מה עשה ה': "ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף", כדי שאותו "עם" שמפני התנהגותו הבלתי צפויה יש לחשוש שמא עלול הוא לשוב למצרים, ולכן "ויסב" אבל — "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים", לא העם עלו חמושים, אלא בני ישראל הם שעלו חמושים ומוזיינים בחמשה עשר כלי נשק מתוך החלטה נחושה שיעשה הכל על

Targum Yonasan explains that thirty years before the Exodus a group of Jews of the tribe of Ephraim calculated that the time had come for the Jewish people to leave Egypt. They mistakenly reasoned that the four hundred years of Jewish enslavement which Avraham learned of during the *Bris bein HaBesarim* was to be reckoned from the day God revealed this vision to Avraham. These Jews fled Egypt and headed directly north

along the coastal road through Philistine territory, where they were ambushed by the Philistines and brutally slain, their bodies left unburied. In retrospect, we know they erred by thirty years, for the Jewish people's term of enslavement was to be calculated beginning from Yitzchak's birth, which was thirty years after the *Bris bein HaBesarim*.
 * *Targum Yonasan* explains that the statement "if the people would see armed resistance, they would lose heart and return to Egypt" refers to the slaying of these Jews of the tribe of Ephraim. God knew that if He were to lead the Jewish people through the direct route of the coastal road, which had been taken by the Jews who had been killed thirty years earlier, they would surely see the bones of their brethren strewn across the Philistine countryside. This would cause them to panic and scurry back to Egypt.

The imagery conjured by this interpretation is disturbing; although the Jewish people undeniably had their shortcomings, one thing they cannot be accused of is lack of courage. Time and again we find the Jews engaging in battle and fighting bravely, choosing to risk their lives in offering armed resistance against the enemy, rather than return to Egypt. Why does the Torah imply that this particular provocation would have made them lose heart and take to their heels?

6 It is important for us to bear in mind that although God commanded the Jewish people to leave Egypt, the four-hundred-year term of enslavement that had been decreed against them was far from complete. The Sages explain that God took the Jews out of Egypt after only two hundred years of actual exile, a full one hundred ninety years short of the original sentence (*Rashi*, Bereishis 42:2). (The Sages explain that God understood that had the Jews stayed in Egypt a moment longer, they would have assimilated altogether into Egyptian culture, losing forever the last vestiges of Jewish identity.)

The Jews, fully cognizant of the fact that their four-hundred-year exile had been cut down almost by half (calculated instead from an earlier date, when the people still lived in their own land), were haunted by fears that God was taking them out of Egypt and into the desert only to annihilate them. They were certain that He had given up on them,

since they had lost so much of their spiritual stance, and that He now planned to wipe the slate clean and select a different people as His chosen nation. God perceived their state of agitation and knew that if they would see the bones of the group from the tribe of Ephraim, it would only reinforce their nightmarish fears. The Jews would reason that if this is what befell those who had left only thirty years before the time of the redemption, what fate awaited them, if indeed they were leaving Egypt a hundred ninety years prematurely?

The commentators point out that the call to return to Egypt, which many Jews voiced a number of times during their forty-year sojourn in the desert, was rooted in this same fear. They thought it wiser — and safer — to return to Egypt and to stoically serve out their full term of enslavement, in order to fulfill the full decree of four hundred years of exile, which God had revealed to Avraham.

השי"ת כל יכול, וכך יכול היה לעשות שלא ינחם העם בראותם מלחמה.

וי"ל הענין המרומז בפרשה ע"ד העבודה. דהנה יש ב' אופנים במלחמת היצר, יש שיהודי מבקש ומתחנן להשי"ת שישועו מיד יצרו, וע"י תפלותיו או בנכות אבות עוזר לו הקב"ה ומצילו מיד היצה"ר.

אמנם ישועה כזו שהיא רק ע"י אתערותא דלעילא אינה מועלת לו אלא להינצל באותו פרס שנתגבר עליו עתה היצה"ר, אך כיון שלא הכניע ולא שבב את כח היצר נשאר היצה"ר בתקפו כמות שהיה. ויש אשר יהודי מתגבר על היצה"ר באתערותא דלתתא, או מכניע לגמרי את היצה"ר ומשבר את כוחו, ואז ישועתו היא לא רק בענין פרטי אלא ישועה כללית, שנכנע היצה"ר לגמרי תחת ידיו.

והנה בשלח פרעה את העם היה ע"י אתערותא דלעילא, וכמד"א בבאר אברהם ממין הס"ק מסלונים ז"ע (פר' ואהא), שבמצרים היו ישראל בהתעבות המדות עד שמרוב התגשמותם לא היו יכולים לעורר שום מדה להשי"ת. והיינו שלא היה שייך ביציאת מצרים אתערותא דלתתא, ומשום כך אף שניצלו לא שברו כלום את כח קליפת מצרים. ולכן אח"כ שוב וירדפו מצרים אחריהם כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו, שכל מרכבת הטומאה של מצרים עדיין היתה קיימת ורדפה אחריהם להתגבר עליהם ולהשיגם. כי גאולה שהיא מכה אתערותא דלעילא אין בה לשבר את כח הקליפה, ולא תתכן הגאולה השלמה אלא ע"י אתערותא דלתתא.

8 וזה היה תכלית רצון העליון להביאם לגאולה השלמה בקריעת ים סוף, שע"י שיקפצו לים במסירות נפש, ישברו את כח הקליפה באתערותא דלתתא ויגיעו לשלימות הגאולה. ומטעם זה סיבב הקב"ה שפרעה ישלח את העם מרצונו, וכדכתיב ויהי בשלח פרעה את העם, וכלשון השליחות לפרעה שלח את עמי, דהלוא כמ"כ יכול היה הקב"ה להוציאם ממצרים בעל כרחו של פרעה ולמה היו צריכים להסכמתו, ולשדד לשם כך את כל מערכות הטבע בעשרת המכות. אלא דהיות ועדיין לא היה אתערותא דלתתא שזה גמל הגאולה, היה רצונו ית'

להביאם למצב כזה שיתעוררו באתערותא דלתתא דקרי"ס, ולכך ההשגחה העליונה היתה שפרעה יחשוב שהוא המשלח אותם מרצונו, וממילא כיון שהדבר תלוי בו הרי בכוחו להתחרט. וכדאיתא במדרש (שמ"ר כ"ב) אמרו לו גדולי מלכות מה עשית, אילו לא היה בידם אלא הבזה לבדה דיים, ולא עוד אלא שכמה עשירים היו בהם כמה חכמים וכמה בעלי אומניות, כמה אנשים נשים וטף היו. באותה שעה התחיל קורא ווי ווי, ויהי בשלח. שכל זה היה הרצון העליון שיהיו סבורים שבידם להתחרט ולרדוף אחריהם ולהשיגם. והכל למען הביא את ישראל לקריעת ים סוף, שאז ישברו לגמרי את קליפת מצרים מכה האתערותא דלתתא, כאומרו דבר אל בני ישראל ויסעו, שיקפצו לים במסירות נפש.

• כתבו בעלי התוס' על התורה וז"ל, כי קרוב כלומר העם קרוב של הקב"ה שנאמר לבני ישראל עם קרובו, ולכך לא הנהיגם כמנהגו של עולם [בדרך הקלובה והישרה] עכ"ל.

* ולמדנו מדבריהם יסוד נפלא. פעמים נדמה לאדם במרוצת חילו כי דרכי ההשגחה העליונה עמו נסתרת היא, ולכאורה נדמה לו כי סיבוכים שונים ומשונים נגזרים בדרך, לכל אשר יפנה ההצלחה ממנו והלאה, לפי חישובו הוא. הרבה דברים שהחלו לפי חכמת פשוטה וחלקה ותוצאותיהם ברורות, לבסוף משתבש הקבר והתוצאה אחרת מכפי שחשב. והאדם עומך ומשתאה ומתמלא תרעומת ואיננו יודע שאדרכה - "כי קרוב הוא", חביב הוא לפני הקב"ה, ועל כן הנהיגה עמו איננה כמנהגו של עולם, ולהיפך עליו לזקוף ראשו ולהתמלא רוממות כי בהנהגה זו יכול הוא לראות ייחוסו הרם והגבוה וקרבתו לה, שהכל נעשה לטובתו כפי עומק דעת הבורא⁴.

עד לקרי"ס עדיין היה התוקפא דדינא קשיא של פרעה במלא כוחו, וכמ"ד וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם, ופירש"י ראו שר של מצרים נוסע, היינו שמרכבת הטומאה של מצרים ושרו של מצרים כולם היו בשלמותם עדיין. ורק בקריעת ים סוף שהיתה אתערותא דלתתא ע"י ויסעו, הגיעו לתכלית הגאולה השלמה מכח מסי"ג באתערותא דלתתא, והכניעו לגמרי את הכח של קליפת מצרים, כמד"כ ויסר את אופן מרכבותיו, ששברו לגמרי את מרכבת הטומאה של מצרים. ואז נאמר להם אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ולא נשאר בהם עד אהל, שנשבר לגמרי כח הקליפה.

וזהו פי' ויהי בשלח פרעה, לשון צער, לפי שכל הכח של קליפת מצרים עדיין היה בתוקפו, והוא זה ששלח את העם, ולא היתה שלמות הגאולה. ולא נחם א' דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר א' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, היינו כי אילו היו להם כחות עצמיים לא היה חשש פן ינחם העם, אך כיון שכל גאולתם היתה רק מכח אתערותא דלעילא ולא היו להם כלל כחות עצמיים, וקליפת מצרים עדיין לא הוכנעה והיתה במלא תקפה, ע"כ ישנו החשש פן ינחם העם ושבו מצרימה. ואמנם היה בכח הקב"ה לסבב שלא ינחם העם, אך כאמור רצון העליון היה שיתגברו ישראל ביגיעתם

ע"י אתערותא דלתתא בקרי"ס, ולא רק באתערותא דלעילא, שע"י יכניעו לגמרי את קליפת מצרים ויזכו לגאולה השלמה. וזהו ענין ויסב א' את העם דרך המדבר, שכל הנסיונות במדבר היו כדי להביאם לגאולה השלמה ע"י אתערותא דלתתא. וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, כדאיתא בספ"ק דמרומו לבנו"ן פעמים שנוכרה יציאת מצרים בתורה, שהם כנגד חמישים בחינות של יצי"מ, שבכל פעם יצאו מחלק אחר של מצרים. וזהו ענין ימי הספירה לטהר את חמשים הבחי' של מצרים. וזה היה ג"כ ענין מ"ב המסעות שעברו ישראל במדבר. ועיין בתורת אבות פ' מסעי בפ"י מ"ב מסעות, שעם שבע מסעות שחזרו מהר ההר עד מוסרה הם בס"ה מ"ט, נגד ימי הספירה שבכללותם הם תספרו חמשים יום, כדי לצאת מכל החמישים חלקים של מצרים, שא"א היה לתקן זאת אלא בכח אתערותא דלתתא של ישראל ע"י המסעות.

רכא

עליון

פרשת בשלח

לתתך

12

לברוח ממקום נסיון

(שם)

כותב על כך הסטייפלר זצ"ל: "כאן הוא אחד המקומות שהתורה מראה לנו דרך השגחתו ויתברך", יכול היה הקב"ה לגרום שלא ירצו לשוב למצרים, אבל לא בזה הוא חפץ, כי עיקר תכלית בריאת העולם שיהיה לאדם בחירה חפשית ויתאוה לכל מה שנוח ונעים להנאת גופו ואז יתגבר על רצונותיו ויזכה לסייעתא דשמיא לשמור ולעשות מצוות בבורא.

לכן, למרות שהקב"ה יכול היה להביא את בני ישראל לארץ ישראל בלי שום מלחמה, כמו שהיה אצל יעקב אבינו, שם נאמר (בראשית לה.ה) "ויסעו ותהי חתת אלקים על הערים אשר סביבותיהם ולא דפנו אחרי בני יעקב" ובכניסתם לארץ הגרשי עזב את הארץ מבלי מלחמה והלך למדינת אפריקא כי נפל פחד היהודים עליו (כמבואר בירושלמי פ"ו דשביעית) כך יכל הקב"ה להפיל אימה על כל העמים אבל אין זה רצונו יתברך, אלא שיכבשוה במלחמות רבות וקשיים.

מה הסיבה לכך?

גילו לנו חז"ל (ברכות ה) "שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורים: תורה, ארץ ישראל, ועולם הבא. כך הוא גם בכל דבר שבקדושה ועניני עבודת השי"ת כל חשיבות הדבר היא דוקא כשאשר זה נעשה בצער וקושי, כפי שאמרו חז"ל לפום צערא אגרא ובאבות דרבי נתן (פ"ג) "טוב אחד בצער ממאה בריוח".

כך יסד מלכו של עולם, היות שיצירת האדם לטובתו, לכן נתן לו את הכח לבחור בין טוב לרע, וכנגד זה היות שידע שהוא עלול לרצות לשוב מצרימה ולעזוב המערכה חלילה, לכן הקדים רפואה למכה והרחיקם ממצרים מרחק רב דרך המדבר, באופן שהחזרה למצרים לא תהיה קלה, שלא ניתן יהיה בקלות לחזור מצרימה רק דרך מדבר גדול, שם ישנם נחשים ועקרבים באופן שיהיה קשה לשוב מצרימה בשעת המלחמה.

זו הסייעתא דשמיא שנותנים לשומרי תורה, שמצד אחד לא מחלישים להם את כח הבחירה, ובכל זאת מסייעין להם משמים שגם את הדרך ההפוכה לא יהיה להם קל לעשות, כך שפעולותיו תהינה כרוכות בקשיים, כדי שעל ידי זה יהיה קל לו להחזיק מעמד בעסק התורה ועבודתו יתברך.

תורתנו היא נצחית ונוהגת בכל דור ובכל אדם, ולמדנו מכאן הנהגה לדורות, כאשר כל העולם הזה מלא נסיונות על כל צעד כידוע כי בשעת

* וכמו בכללות ישראל, כך בפרטות אצל כל אחד ואחד יש גלות ויש גאולה. הגלות היא כי גר יהיה זרעך, והגאולה בשלמותה היא ע"י קריעת ים

סוף, בענינים הקשים כקריעת ים סוף, שע"י שעומד בהם במסי"ג זוכה לגאולתו השלמה. וה' הולך לפניו, תמיד יש ליהודי סייעתא דשמיא בכל המצבים שנמצא, ובכל מיני התגברות היצה"ר, הן יומם בעמוד ענן והן לילה בעמוד אש. ואפילו בבחינת קרי"ס כתיב ה' ילחם לכם, וכמו שבאמת לא אירע להם כלום אף שקפצו לים. והתשובה על

10

Rabbi Yehuda Leib Chasman commented on this that it is amazing how the Israelites could have even considered returning to Egypt. They suffered so much in their enslavement. They had seen the miracles the Almighty made and the plagues that befell the Egyptians for harming them. They should have trusted the Almighty since He had already helped them in so many ways He would continue to help them. Why would they entertain the thought of going back?

This can only be understood when one realizes that a person is a mixture of a body and a soul, said Rabbi Chasman. Even when a person is on a very high spiritual level, he can fall. For this reason one needs constant vigilance. At one moment a person can be very elevated and then if he panics he can behave in a very immature way. Although the Israelites had a great awareness, this can be lost in a very short time.

But this exact same concept of the changeability of a person can give one great hope, concluded Rav Yehuda Leib. If you can fall quickly, you can pick yourself up very quickly also. Never despair when you feel that you are on a low level. If you are sincerely resolved to climb spiritually, you have the ability to instantaneously put yourself back on the path of life. (Ohr Yohail, vol.2, pp.73-4)

Don't waste time with self-pity if you feel that you are not on the level you want to be. Realize that you can obtain great heights at any moment if you have a deep resolution to do so.

ש'אדם נמצא תחת התקפת היצר הרע, כמעט שמאבד את כל היראת שמים שלו ולא נשאר לו רק רישומי יראת שמים וכמו שאמרו חז"ל (נדרים ס"ג) "בעידנא דיצה"ר לית דמדוכר ליה ליצר הטוב" ואז כפסע בינו ובין המות הוא דרך החטא ר"ל ולזאת עצתו ותקנתו להתרחק מאד ממקום העבירה ומהמקום שגורם ומסבב עבירה, לגרום שעשיית העבירה לא תהיה קלה ואז כשיעשה זאת מחמת יראת שמים ובצירוף תפילה יזכה לסייעתא ושמיה להנצל ממלתעות היצר הרע.

ברכת פרץ עמק עמ' כו

זה מה שפירש הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זצ"ל (רוח חיים אבות פ"ג מ"א) "עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון"

דע - הסתכל, רצה לומר קודם שתבא לידך מיד תחשוב ואז יועיל, ולא תאמר אמתין עד שיבא מקום גאון לידי ורם לבבי ואז אחשוב כי עפר אני ולאן אני הולך ולא אתגאה. וכן כל חטא אם יבא לידי לא אעשנו, לכן אמר ידוע תדע כי בלא הכנה מקודם, רחוק הוא להזהר כי היצר אורב תמיד על כל דרכי ופסיעותיו ובודאי בשעת מעשה קשה לפרוש, רק יהיה תמיד כאיש חיל עומד במצור ללחום מלחמת מלכו מעבד-מורד במלכו, מתאמץ כח לעשות רצון מלכו על אופן יותר טוב ויבנה מצודים וחרמים אשר מאימת מות תנומה לא יחזו עיניו ושנתו נהיתה ובאכלו חין אוכל לא יטעם וימהר בדרכיו ובאכילתו לשוב לעמוד על המשמר. לכן אמר הסתכל ולא תפול בידו."

עליון פרשת בשלה לתת רכ 16

14 קב אור בשלה יהל

היה הגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל גאב"ד סטוצ'ין ומשיגה ישיבת חברון אומר שטמון פה לימוד עצום שעל כל מי מבאי עולם החומר לדעת ולשנן: והאדם מורכב משני חלקים, מחד נברא מן העפר כמו שנאמר (בראשית ב. ז) "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" ומאידך נפח בו הקב"ה רוח ונשמה כמו שנאמר (שם) "ויפח באפיו נשמת חיים", מעצם יצירתם נמצאים הוגף והחומר במלחמה מתמדת ומרגע שהאדם פוקח את עיניו בבוקר מושכים כל אחד לכיוונו ותפקיד האדם להלחם ויש לו סייעתא דשמיא מיוחדת לנצח.

כאשר ישראל רואים את עמוד האש והענן וכל ניסי יציאת מצרים הם מתעלים, אולם כנגד זה יש להם יצר הרע שנלחם להשכיח מהם מה שהם רואים וכדי שונהיה בחירה שוה נתנו להם כח שוה וכמו שאמרו חז"ל (סוכה ג) "כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו", אלא שניתנה לאדם סייעתא דשמיא גדולה לנצח את היצר, בתנאי אחד: שילחם איתו וינסה להכניעו.

כשהיה הגאון רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל ראש ישיבת פוניבז' מזכיר דברים אלו של הגר"ל, היה מסמך להם משל מהחיים. הוא סיפר שבצעירותו בטרם היו מכוניות היו רגילים לנוע ממקום למקום בכרכרה רתומה לסוסים ואפילו המלכים והשרים היו נוסע בכרכרות רתומות וכמוכן שהיו משתדלים לייפות את הכרכרה והסוסים בקישוטים שונים והרואה ראה מרכבה מלכותית

הדורה. כמוכן שעבור המלך בחרו סוסים טובים ואכן בדרך כלל היו הסוסים הולכים כראוי, אך לפעמים היה הסוס נתקף בשגעון פתאומי והיה משתולל בקפיצות וריצות לכאן ולכאן, עד כדי כך שלפעמים היה הרוכב נהרג כתוצאה מכך. כמוכן שהוא לא הבדיל בין נוסע פשוט למלך בכבודו בעצמו.

זהו כח היצר הרע ששוכן באדם, ששייך לראות ניסים גדולים ונפלאים והוא יתנהג בהתאם, אולם אם הוא לא מחנך ומרגיל את גופו להכיר את הכוחות שפועלים בו, כאשר תגיע נקודת קושי לשכוח את הכל ולהפוך את הקערה על פיה, בלי שום קשר למה שראה ויודע היטב. והדרך להשריש בתוכו מה שגופו רואה ומרגיש היא לימוד המוסר שהוֹא המקשר הדברים לחושים והוא שמזכיר לאדם תמיד שהיצר הרע אורב לפתחו ויש להתגונן ממנו.

אכן למדנו מכאן כי האדם אשר מורכב משני כחות הפכים מן הקצה אל הקצה, נשמת חיים לו - "חלק אלוהי ממעלה", וגוף עכור חשוך ומטומטם - "עפר מן האדמה", הנהו "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". משל למה הוא דומה למלך הרוכב על סוס אביר, הנה אם יאחו ברסנו וינהיגו כראוי בהשכל ודעה, יעבור דרכו בלא פגע ומכשול, ושכרו אתו כי בא עד מקומו ומצא מטרות. משא"כ אם יראה הסוס נגד עיניו דבר המפחידו ומבלעתו, מודעוץ הוא ביותר ומתחיל לבקוע. קופץ ורוהר אנה ואנה, רץ בכל כחו על הרים וגבעות ומשליך רוכבו

אחור לאחד הפחתים והבורות, גם רומסו ומרסו ברגליו עד מות. ואין להסוס שום חולק וחילוק אם בעליו מלך גדול הוא או מצרי מזהם, הכל אחד לפניו. וכן הדבר הזה, כי "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו", ומכיון שרואה מלחמה לפניו, נסתרה, בינתו ועלה פחדו, ומיד מסיר ופורק מעליו רסן השכל וממשלתו, ונשאר חסוס והפרד לעצמו. והרי על סוס אין מה להקשות, ולכשתבוננו במשל הזה נבין בפשי' את הכתוב: "מן ינחם, העם בראותם מלחמה ושובו מצרימה".

ומינה ילפינו ממילא שהאדם עלול להתחלף במצבו מרגע לרגע. פעם הנהו כמלאך אלקים בשמים, וכרגע ממש הרי עלול להתהפך ולהיות כסוס כפוד אין הבין, ומשום כך אסור לו לאדם להסיח דעתו ועיניו שכלו מהביט אל מרכבת גופו, כי אינו בטוח שהחומר לא יפילוהו מאיגרא רמה לבירא עמיקתא. והווי מה שאה"כ (משלי כ"ג). "התעייף עיניך בו ואיננו". היינו שבשעור מועט של תזונת עפעף עין בו, שוב לא תמצאהו. הרי כעת הכיר אדם זה והבין האין דרכו ומה תכליתו "כי נור אלקיו על ראשו", ואותו אדם שהי' שלם בדעתו ומתעלה במעשיו, איבנו כבר! לא תכיר בו שום רושם שהי' כאן אדם, אלא הרי הוא לפניך כבהמה ממש בכל מעשיו ומחשבות לבו. מלא הוא בהרהורי שטות והבל, עומד אל האיבוס ואוכל תבן, מטיל גללים וישן לו בפישוט ידים ורגלים, הרי "לרגעים תבחננו".

אבל מזה הרי גם התפנן, כי מדה טובה מרובה וכו', ואם יכול אדם להתגלגל במדרון נורא זה כמעט רגע, ק"ו שהיכולת בידו לשוב ולעמוד בחפזון נפלא על מקומו הנכון, ולקבל שוב מוסרות חומרו כבידו, להטותו אליו ללכת בדרך חיים, ולהכניעו לכל אשר ממשלת רוחו תדרה ותנהיגו. אורח חיים למעלה למשכיל, שהרי זה האדם "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

"וי"מ, וכי יש לפניו ספק, הלא מראש הבראה היתה גלויה לפניו מה שיהיה באחרית הימים, א"כ הלא ידוע לו אם יתחרטו אם לאו, א"כ מה זה פן".
(שפתי צדיק)

הנה יש לפרש שלפניו הכל גלוי, העבר, החווה והעתיד הם כאחד בלתי נפרד אצלו, והכל נסקר בסקירה אחת ועובר לפניו, אבל הקב"ה גילה מה נעשה במצפוני בני ישראל היוצאים ממצרים, שהרהורים שונים עוברים בלבם, ברגע אחד הרהורים הם של שמחה, אלו מעסיקים את מצפונם, על שהשתחררו מעבדות ומאירות הזוהמה והלכלוך של המצרים והתחילו לנשום אוירה של חרות וקדושה, אבל בתוך רגע או שניה נתקפר גם בהרהורים שונים בתכלית, הפוכים ומנוגדים לגמרי להרהורים הטובים שלפניו כן. זהו רגע של העלטה וספקנות, שבו מתגוששים שני סוגי הרהור זה בזה, והקב"ה, שלפניו גלויים כל הרהורים והמחשבות החולפים אצל האדם, רואה גם כאן הכל, שמרגע של שמחה על השחרור גם מתגנב ללב הענין של חרטה, של "ינחם".

הכל גלוי לפניו, גם מצפוני הלב הטמירים ביותר, והנה אמנם כן, "פן ינחם", תמונת הלב של העם היוצא ממצרים, ו"פן ינחם" הוא בעצם ודאי, רגע של נוחם וחרטה, רק שבשניה שלפניה שררו שמחה ובטחון בה, הקב"ה גילה ואמר שאצל בני ישראל התקיימו שני הרהורים המנוגדים הללו בטיבם ובטבעם, ה"פן" וה"יודאי", השמחה והעזו מצד אחד, "והחטף והחרטה" מצד שני, אמונה איתנה וחולשת הדעת בבת אחת, וסימן השאלה המרחף כאן סובב על בני ישראל.

התורה מספרת על המילדות העבריות, "אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה" (שמות א, טו) וברש"י "שפרה, זו יוכבד, על שם שמשפרת את הולד, פועה, זו מרים, על שם שפועה ומדברת וחוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה". ולמה אין חתורה מפרשת בשמות

האמיתיים שלהן, יוכבד ומרים, שהן היו המיילדות? ולשמחת נפשי מצאתי שהמהר"ל שואל ומבאר מפני שלא רצה להזכיר שם האב ושם האם של משה עד לידתו, כי משה היה מתוקן לגאולה מששת ימי בראשית, ולא האב סיבת לידת משה, לפיכך אינו מזכיר שם הפרטי של יוכבד.

וי"ל עוד, שהתורה מנציחה את שם האדם לפי הפעולה שהוא עוסק בה באותה שעה, כמו הסרט המתלווה אחר פעולה ובדרך החילוך הוא קולט ומצלם כל דבר, פעולה וחפץ הנמצא אז בדרך, וכדברי הפייטן "וכל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון", ולכן, באותה שעה שיוכבד משפרת הולד נקראת היא על שם פעולתה אז, וכן מרים שהיתה פועה ומדברת אל התינוק, להרגיע ולשעשע אותו, אף היא נקראת על שם הפעולה, הפעיה הזו הצטלמה והונצחה והיא נקראת על שמה.

("מעייני החיים" ג' מתוך מאמר "סרט החיים")

מעשה להיות רכים ודעתם ולבם נהפך להם לטובה, וכעת כבר אפשר לשוב למצרים, וטוב ויפה להם לחיות בצוותא חזא עם המצרים, — ובגלל זה סבב הקב"ה את ישראל דרך המדבר ים סוף, כדי שפרעה וכל חילו ירדפו אחריהם בלב אחד כאיש אחד, וזו יתגלה להם לישראל קט" ערפם של פרעה ומצרים, ויראו שעדיין הם עומדים במרדם וברשעותם כמו שהיו עד עכשיו, וממילא לא יחשבו עוד לשוב למצרים. נמצא, דמה ששלח פרעה את בני ישראל ברצונו, זו היתה סיבה לשובם דרך המדבר ים סוף, א מפני שע"י שילוחו של פרעה אותם ברצונו וברצונו העם, ע"י כן יחשבו שכעת אפשר להם לשוב למצרים, לכן היה צורך לשובם דרך המדבר, ופרעה ירדוף אחריהם,

לב 20 בשלה קסט שלום

הייתכן?! וכי בגלל קושי מלחמה ישנו חשש שיחזרו לגיא צלמוות?? אם היה הכתוב אומר: פן תשבר רוחם בראותם מלחמה — הדבר היה מובן שכן לאחר כל התלאות שעברו בני ישראל — יש חשש שיעוד מלחמה תשבור את רוחם. אבל אטו משום כך ישובו מצרימה — למקור הסבל והרדיפות??

אכן על כך באה התשובה בפסוק עצמו, המגלה לנו את חולשתו הגדולה של האדם, באומרו: "כי קרוב הוא!!"

* ואין כוונת הפסוק לומר שקרובה דרך ארץ פלישתים למצרים, אלא עדיין קרובה מאוד יציאתם של בני ישראל זה עתה ממצרים, וטבע האדם להימשך ולהיגרר אחרי הרגליו הנושנים!!

וכאימרת העולם שעדיף לאדם להישאר עם הצרות שכבר הורגל אליהם מלהסתגל לצרות חדשות — גם אם החדשות יהיו קלות יותר, כך קושי

השיעבוד של מצרים שנכר הורגלו והושרשו בו בני ישראל — יהיה עדיף להם על פני מלחמה, שמשמעה: צרה חדשה!!

* למחלה רעה זו קראו בעלי המוסר: "השרשה ראשונה", ואם בגשמיות כן, שנוח לו לאדם בצרות שהורגל בהם מלהתרגל בצרות חדשות קלות יותר, וכפי שלמדנו בפסוק זה — ק"ו שברוחניות כך הוא הדבר!

שכאשר ירצה האדם לעזוב את הרגליו, להשתנות, להתקדם, לשוב בתשובה — מאבק מר ישחר לפתחו על שני הרגלים לכשעצמו!

כלומר: אף אם יחליט האדם בדעתו שדרך העוונות רעה היא וגורמת לו נזק והפסד, ואילו דרך הטוב תביא לו את האושר והסיפוק — עדיין עלול הוא לשוב לכסלו — כי קרוב הוא! אם לא יאזור כגבר חלציו ויתנער בכח ובאומץ מהרגליו — עלול הוא להמשיך בדרך הרעה והמזיקה משום ההרגל שהורגל בה!!

* ולכן כאשר מתנוצץ ניצוץ בלבו של האדם לשוב למוטב או להתעורר למעשה טוב כל שהוא — עליו להזדרז ללבותו מיד ככל האפשר, פן ישוב וינחם על רצונו הטוב וכל רשפי התעוררותו יכבו וייעלמו במעבה חשכת החומר, עד שלבסוף ישאר בהרגליו הקודמים וישכח הכל — כי קרוב הוא!!

למצרים כמדתם על מה שרצו לאבדם במים. אולם אם היתה הגאולה יוצאת לפועל בעל כורחם של מצרים, כגון ע"י מבול וכדומה, ולא ע"י שילוחם מדעתם של המצרים, אז לא ה" החשש שמא יתרכו ישראל לשוב למצרים, לאחר כל מה שעבר עליהם במצרים, וראו את אכזריותם הנוראה של המצרים שאך עתה נשתחררו מהם, אבל כיון שפרעה שלח אותם לחירות מרצונו כן העם המצרי שלחו אותם ברצונם, ולא עוד אלא שפרעה עשה להם ג"כ הכבוד שהוא בעצמו ליווה אותם, א"כ ע"י זה אפשר שנכנס עכשיו בדעתם לחשוב, כי לאחר שפרעה ועמו נענשו ע"י ה' ה"ה ע"י הארץ והמזמית ר"ר המר

על זה ועל כיוצא בו אומרת התורה: "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא" - שכן על אף שכל בר דעת מבין שעדיף קושי מלחמה מאשר לחזור מצרימה, אבל הבנה לחוד - והרגשה לחוד... ההרגשה בלב היא - והלב עדיין במצרים... ולמה? - כי קרוב הוא...

ומכאן יש לנו ללמוד בק"ו לרוחניות, שאם באים להשתנות - צריך להתרחק הרבה, שמא ישוב הלב להרגליו - "כי קרוב הוא!!" אם מתעוררים לעשות שנוי והתחדשות - חלילה מלאבד את חוס הלב, וזה שלימדונו חז"ל (אבות כ"ג, ד'): "ואל תאמר לכשאפנה אשנה - שמא לא תפנה!!"

חכמת

בשלה

המצפון

ג

כבר בארנו כי אנו מרגישים כזאת רק מפני מדרגתנו, כי נרמה לנו שכל מה שנמצא בטבע אינו מעיד על יסודות האמונה, ורק אלו היינו רואים דבר מה שהוא למעלה מן הטבע, אז היתה מתגלית לפנינו אלקות והיינו מוכרחים להודות בכל, כמה קטנות יש בזה שלא להבין, כי כל נפלאות הבריאה בכל יום תמיד מכריחות להאמין בה, ולחשוב כי רק מציאות ענינים נסתרים תכריח להאמין בכל, וזה מפני שאין להם מושג רק בטבע הבריאה המושגת באחד מחמשת החושים, וכל מה שלמעלה מזה יחשב בעינים לאלקות.

ואף אנהנו אשר זכינו לדעת מציאות כוחות נסתרים שבבריאה, וענינים נפלאים ונשגבים במציאות ההויה, בכל זאת אין הכרתנו בהם ברורה ואין ידיעתנו גמורה כי לא נדע כבהירות, ואפילו הידיעות הידועות לנו על פי השכל והנסיון, אינן שלמות אצלנו

בהכרה ברורה וחזקה, ומה שנדע ונתברר לנו היום מתעמעם ונשכח למחר.

לא כן הדורות הראשונים, שהיו להם ידיעות נעלות ונשגבות בנפלאות הבריאה וסודותיה, וידעו את הכוחות הנסתרים אשר בטבע, וגם השתמשו בכוחות ההם ע"פ כללים וחוקים ידועים, הם ידעו כי הטבע יותר רופמה מאשר אנו מבחינים בחושינו, וכי גם למעלה בשרשי הבריאה שמשם משתלשלים כל אלו הכוחות והענינים שבעולם השפל, יש סדר טבעי ומשפטים ידועים, שאפשר להשתמש בהם על פי חוקים מיוחדים.

ולכן לא הביאם לידי התפעלות נפרזה כל דבר היוצא מגדר הטבע הפשוטה, כי היו בעיניהם הענינים הנסתרים כמו הענינים הטבעיים הנגלים אצלנו, וכשם שלמרות ראותנו את נפלאות הבורא בחוקות הטבע עדיין יש מקום לנו לטעות, כמו כן יכולים גם הם לטעות אף אחרי ראותם את עניני הטבע הנסתרים, ואולי להם מקום לטעות עוד יותר מפני ריבוי הענינים ורוחב ידיעותיהם במציאות ההויה והטבע העליונה.

ולפי מה שהוכחנו כי כל הנסים והנפלאות היו על פי סדר ומשטר ידוע, ולפי חוק ומשפט עליון שהוקבעו מראש ברצון הבורא ב"ה, אין תימה כי אף אלו שראו נסי הבורא ונפלאותיו היה להם עדיין מקום לטעות, כי עד כמה שהגיעו למדרגה גבוהה בידיעות עליונות, מ"מ בראותם כי הכל מתהווה בחוק קבוע ותלוי בסיבות ידועות, היה להם מקום לקצץ בנטיעות, כלומר להתיר קשר הענינים האלה עם מציאות האין סוף

למדים אנו מזה כי כל אדם באיו מדרגה שיהיה, צריך התחזקות גדולה כדי שיכיר את כל הדברים לפי אמיתתם, ולהתאמצות מרובה ביראת ה' ותקון המדות, למען יראה נוכחות באמונת ה' ולא יטה ימין ושמאל, כי הרי אף דור דעה שראו כל הנסים והנפלאות וכאו לידי הכרות נשגבות ביסודות האמונה, עדיין שלט בהם היצר והטה אותם מדרך החיים.

24 אור בשלה דניאל קפג

מבאך זאת הרה"ג דוד פינטו שליט"א, בספרו "פחד דוד", כי בני ישראל כאשר היו במצרים חיו תמיד תחת קושי השיעבוד ולא יצאו לחירות, והנה עתה הרגישו את השחרור וטעמו כמה טוב הוא. אעפ"כ יש מקום לחשוש שמא יזכרו בהנאה אשר הייתה להם במצרים בענין הממון. וכמו שאמרו חז"ל בענין עשרת המכות שכל מצרי קנה מים בדמים מרובים מהיהודים בעת שנחתה על המצרים מכת הדם, ובמכת החושך ראו בני ישראל את אוצרות מצרים, ובביות הים התעשרו, ראה הקב"ה את ההנאה וההערצה שיש להם כלפי הממון, ואם ילכו מיד דרך ארץ פלשתים עלולים הם להימשך אחר תענוגיהם וחמדת לבבם.

ועדיין יש מקום לשאול: האם חמדת הממון משתווה לסבל ולשיעבוד מצרים? האם שווה להם לחזור לשם כך אל הסבל הנורא? אכן, כך הוא בדיוק. ניתן לשכוח מאתיים ועשר שנים של סבל, של עוני, של שיעבוד, ושל טומאה, בבת-אחת. לפי שברגע אחד חמדת הממון יכולה להעביר את האדם על דעתו. יצר הממון הוא כל כך חזק, עד שהוא יכול להשכיח סבל של שנים, ומכאן החשש "שמא יתנו לב לשוב". וכל זאת - כיוון שעדיין לא קיבלו את התורה, וכשארין תורה לא תמיד עובד ההגיון. השכל הישר אומר לצאת ממצרים מהר, לא להביט אף לאחור, אך כשארין תורה הדבר דומה לבעל-תשובה הנמצא בראשית דרכו. כשרוצה הוא להתקרב להש"ת עליו לברוח ממקום הטומאה, מהניסיונות, ומן ההנאות הגשמיות כי דווקא שם נמצא היצר ואורב לו, ועלול הוא לחזור לאחור.

25 כך היא דרכו של היצה"ר, להשכיח מהאדם את הצרות הבאות עליו וכאשר הוא נזכר בהן מסיתו היצה"ר לחשוב שהצרות לא באו בגין החטאים, ואז דוחפו לעשות עבירות למרות הסכנות שבדבר, וכך קרה לבני ישראל: ראו ניסים ונפלאות בים, ירד להם מן משמים, אלו ניסים גלויים שאינם מדרך הטבע, ובכל זאת אמרו: "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם" (במדבר י"א, ה). הכל נשכח בבת-אחת.

תופעה זו מתרחשת לנגד עינינו יום-יום. אנו לא חשים בניסים הגלויים המתרחשים בכל רגע. רואים אנו סבל וכאב שלנו ושל אחרים אך עדיין איננו לוקחים מוסר. יבדוק כל אחד את עצמו איזה שינוי הוא עובר, האם הוא יכול להעיד על עצמו שהוא מתקדם יום-יום.

משל למה הדבר דומה? לצבעי שמסייד דירה, אם הוא אינו משתמש בסולס משמע שהוא צובע את החלק התחתון בדידה. אם הוא מטפס ועולה לשלבים האחרונים, משמע שהוא צובע את התקרה, ולשם אי אפשר להגיע ללא סולס.

כך הוא האדם, אם הוא אינו מתקדם משמע שהוא נמצא בדרגת נמוכות. רק אם הוא צועד כל יום אז יחוש בעלייה רוחנית, וכאן באה לידי ביטוי התערבותו של היצה"ר להקהות חושים, לראות את הטו"ר החיים המאושרים אצל אחרים, להמחיש לאדם שקיום מצוות זהו סבל בל יתואה.

וכך היה אצל בני ישראל, היצה"ר מחק בבת-אחת את כל הסבל אשר היה להם במצרים, והראה להם את "התענוגות" שיש בממון, ואת זה רצה למנוע הקב"ה, שמא יתנו ראש וישובו, וזו הסיבה שלא הביאם דרך ארץ פלשתים - כי קרוב הוא. "להקב"ה סיבות משלו לכל דבר ודבר המתרחש

עם האדם. ידוע שדרך ארץ פלשתים הייתה קרובה ביותר, מהלך של י"א ימים בלבד במקום ארבעים שנה במדבר, אך הקב"ה מסובב כל הסיבות יודע מדוע כדאי להאריך את הדרך.

כך הלא גם בחיינו. לא תמיד האדם יורד לסוף דעתו של הבורא ומבין את סיבת התרחשותן של מאורעות.

הדרך בה הנהיג אותנו השי"ת ביציאה ממצרים אינה רק סמל ודוגמא איך עלינו להתנהג בדרכי עבודת ה', אלא יתירה מזו, בכל דור ודור ובכל אדם יחידי יש בימי חייו גלות מצרים ויציאת מצרים, כדברי הגר"א (ספרא דצניעותא פ"ה ד"ה והכלל) "וכן כל מה שכתוב [בתורה] באבות ומשה וישראל, כולם הן בכל דור ודור, שכולם מתגלגלים ניצוצותיהם בכל דור ודור כידוע. וכן כל מעשיהם מאדם הראשון עד סוף התורה הוא בכל דור כידוע למבין, וכן הוא בכל אדם ואדם לבד". היינו שבמשך חיי כל יחיד עוברים עליו כל המאורעות הכתובים בתורה, כל אחד עובר תקופות בהם הוא נמצא בגלות מצרים פרטית משלו - במצבי לחץ ודחק גשמיים ורוחניים, ועליו לצאת ממצרים שלו באותם הדרכים שכלל ישראל יצאו ממצרים, והתורה מלמדת אותנו שכל עוד האדם אינו במצב של שלטון מלא על היצר הרע, גם אם יצא מתחת שלטון הרע, הוא עדיין בסכנה של נסיגה ונפילה חזרה אל תהומות הרע, לכן העצה והדרך להצלה היא לברוח ולנתק את הקשרים עם הרע, כדי למנוע, ולפחות להקשות את האפשרות לסגת שוב למצב הקודם, כפי

פרשת בשלח - טיב הפרשה

ספר ח"ת - טע

אל יאמין בעצמו

למדנו בפסוק זה דרך ומוסר בעבודת ה' עד כמה צריך האדם להישמר ולהיזהר מלהתקרב לפתחו של נסיון, ולא יטעה האדם לחשוב כי הלא הוא נמצא במצב של התרוממות הנפש, ומה לו לחשוש פן יבוא לידי חטא. כי כך ראינו גם בפרשת זו, שאף שהיו ישראל באותה שעה בדרגה גבוהה מאד, וכמו עיניהם ראו את כל נפלאות ה' בהכות את מצרים עשר מכות, ואחר כך הוציאם ביד חזקה וברוע נטויה, אע"פ כן ביקשו מן השמים למנוע. בעדם נסיון של הרחוק. נתנה ראש ונשובה מצרימה.

זוה לימוד גדול, שצריך האדם לחשב היטב את צעדיו בכל מקום שהוא הולך, ולבחון מכל הצדדים אם לא יוכל לבוא לידי איזה נסיון בעבודת ה' ואל יסמוך על עצמו שאף אם יבוא דבר נסיון, לידו יוכל לעמוד בגבורה לבלי להיכשל.

ולזה נתכוון דוד המלך ע"ה בראש ספר תהילים באמרו: 'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, וידוע מאמרם ז"ל (ע"ו י"ב) שאם הלך סופו לעמוד וכו'.

יפקחו ההורים מאד על צאצאיהם

וביותר נדרשת הזהירות מכל אב ואם להגן על חומת ביתם לבל ישלטו בתוכה שום רוחות רעות, ולהתרחק כמטחוו קשת מכל מה שיוכל לגרום לידי פיתויים ונסיונות. וזה עיקר היסוד בחינוך הבנים, להשיג עליהם בעינא פקיאא שלא יגיעו למקומות מפקפקים, ואפילו במקומות שקיים רק צל קטן של ספק על הימצאותה של סכנה רוחנית, מוטלת החובה על האב להרחיקם משם יותר ממה שהיה מרחיקם מן האש ושאר מקום סכנה גשמית.

ובדברים האלו מפורש בספ"ק חובת הלבבות (שער החשובה פ"ה) שחסידים הראשונים היו עושים שבעים גדרים של היתר ובלבד שלא להיכנס לשער אחד של איסור.

לתת פרשת בשלח עליו רכג

על שאלה זו, איך שייך להאמין שתיתכן מציאות של מחשבה כזו לשוב מצרימה אחרי כל הנסים והנפלאות שראו בעיניהם, היה הסבא מקלם זצ"ל אומר שמכאן צריכים אנו ללמוד את החורבן והאבדון שבלבול הדעת עלול לגרום לאדם ועד כמה יש להשמר שלא להיות מושפע ממצבים ושינויים.

זו עבודה גדולה לאדם, לשמור את עצמו שלא להכנע למצבים בהם הלב אומר לו להרפות מזכרון השמירה, שכן אם האדם חלילה לא ישמר ויחשוב לעצמו, הרי אני טוב ושלם ולא אכשל, זו טעות. כי גם עמודי שמים, דוח מקבלי התורה לא היו בטוחים ומה נענה אנתנו אזובי קיר. זו כוונת הפסוק (משלי יד. טו) "חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח".

כמו שבתהליך היציאה ממצרים נצטוו ישראל להודרך באפיית המצות ובצליית הפסח, ולאכול אותו בחפזון כמוכנים תיכף ומיד לצאת ממצרים, כדי להתלמד ולהפנים את הצורך לברוח מהרע ולמהר בעשיית הטוב, מאותה סיבה הנהיגם ה' דרך המדבר ולא דרך ארץ פלשתים שהיא קרובה למצרים, מתוך החשש שאם יהיה להם איזה עיכוב או הפרעה בדרך ימהרו לחזור למצרים, וכדי למנוע אפשרות כזו היסב ה' את דרכם בדרך שקשה לשוב בה.

אופן היציאה - להגביר את קושי החזרה

החשש שיחזרו למצרים היה גדול, מפני שהיציאה היתה לא רק שיחורו משעבוד גופני - גשמי, אלא גם התנתקות מוחלטת מכל הטומאה והרע שבאו לידי ביטוי במצרים - הע"ז, הכישוף, העריות ושאר הקלקולים. היציאה הזו ממצרים היתה במנוסה פתאומית, שלא כביציאה מהגלות בגאולה העתידה, שנאמר בה (ישעיה נ"ב) "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו". מההבטחה הזו מוכח שביציאה בחפזון יש חסרון, והוא - הסיבה שמחייבת את המנוסה, זאת מפני שהוצרכו לעבור בפתאומיות ממצב למצב, מבירא עמיקתא לאיגרא רמה, ממצב של מ"ט שערי טומאה למ"ט שערי קדושה, במצב זה לא יכלו לצאת בצורה מסודרת ומתונה, אם היו משתחררים בתהליך איטי ובמסלול רגיל, היתה סכנה רוחנית גדולה שמכיון שהיו שקועים וטבועים בזהמת מצרים, אז גם אם יתקדמו אט אט מספר צעדים, יתכן ששוב תהיה נסיגה חזרה, ובפרט שכוחות הרע הרוחניים עלולים להתגרות בהם ולהפילם ממדרגתם, והעצה למנוע נפילה למצב הקודם היא רק ע"י בריחה בהולה המנתקת מהמצב הקודם.

עצה לתשובה - לשרוף את הגשרים

מר"ד הגרא"א דסלר זצ"ל (מ"א ג ע"ג 293 במאמר "עצה לתשובה - לשרוף את הגשרים") מסביר שזו היתה הסיבה לכך שלא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים, וכך כתב: "עצה לתשובה: אל יסתפק בקבלות, אלא ישנה את סביבתו ומצבו, עד שיהיה כדיעבד - 'פעברערענן דעם בריק הינטער יך' (לשרוף את הגשר מאחוריו).

בענין זה לפעמים מוצאים, שהדרך הנראית קרובה, באמת מרוחקת יותר מהמטרה, וצריך לבחור דוקא בדרך הנראית ארוכה. כתוב ביציאת מצרים: ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, התורה מלמדת אותנו שכדאי שנבחר בדרך רחוקה, ואפילו ללכת דרך ימים ומדבריות, רק כדי לנתק מאחורינו את הגשר בו נוכל לחזור אל החטא. כדאי שנקבל על עצמנו עבודה רבה ועמל כבד של עקירה מהמצב והסביבה הישנים, רק למען נחסום בפני עצמנו את הדרך אל החטא ואל סביבתו.

BECAUSE of their great *yiras shomayim* and in order not to transgress an *issur*, the *gedolei Yisroel* always guarded themselves with many *gedarim* and *seyogim*. Rav Yisroel Salanter said he was never alone with money that was not counted. If there is money on its owner's table that he didn't count, Rav Yisroel said that he doesn't trust himself to be alone with the money. "Because I know," Rav Yisroel said, "that if I take any of the money the owner wouldn't know, and I'm afraid that my evil inclination will tell me to take it." Rav Yisroel was afraid that the *Yetzer Hara* will persuade him to steal. If the money was counted, he wasn't afraid to be with it. That is because every person cares enough for his honor not to take something if it doesn't belong to him. His own self-respect would prevent him from stealing. But, if it's not counted and there is no way of suspecting him, then his self-respect doesn't suffer and it could be disastrous.

R. Noad Weinberg

Fences guard and protect, keeping us safe from harm. If there is a hole in the middle of the street, the municipality erects a fence around it so no one will fall in and get hurt.

*Way #28 is *ha'oseh siyag l'dvarav* — making a protective fence. When you find a "hole" in your life, you need to make a fence to avoid falling in and hurting yourself and others. You need methods to help you avoid stumbling into errors.

We all make mistakes, and all too often we make the same mistake time and time again. How many times have you resolved to lose those five pounds, quit smoking, or hold yourself back from saying hurtful words to your spouse? And yet somehow you keep falling into the same pit.

- Take a hard look at the damage your mistakes are causing. The most extensive damage is the erosion of your credibility and self-confidence. Chronically breaking resolutions undermines your belief in yourself and causes you to stop taking your own word seriously.

The first fence you need to erect is to avoid making a promise unless you are absolutely committed to keeping it. Before resolving to take a specific action, ensure that you are serious about doing it. This will start restoring your integrity and trustworthiness in your

own eyes. It is better to be fully honest with yourself ("I'm not ready to give up dessert and start exercising every day") than to make a resolution that deep down you know you have no real intention to keep ("This week my diet starts and I'm going to wake up early and start jogging!").

* Introspect and ask yourself, *Do I really mean this? How committed am I?* Do not make a rash declaration in the heat of the moment; use your mind and make a firm, reliable decision.

Start by making a list of resolutions that you have made in the past but did not keep, like not spending beyond your budget, or spending more quality time with your family, or arriving on time for meetings.

To build confidence, choose one thing from your list, an item that is not too difficult, and commit to implementing it. Your success with this one small matter will give you momentum to tackle harder ones.

35 Strategize

For by wise counsel you shall make war... (Mishlei 24:6). Don't be a hero and rely on willpower alone. Figure out a step-by-step plan that will help ensure you live up to your resolution. For example, if you want to lose weight and exercise, throw out all the junk food in the house. Why tempt yourself? Provide yourself with an incentive for every time you go running. Tell yourself that you will not eat breakfast until you do at least ten minutes of exercise.

- The Mishnah says, *If not now, when?* (Avos 1:14). Whenever you make a resolution, pin yourself down to a time. The ideal time to start is now. But if you are not prepared to do it now, then when will you do it? Be sure to set a date and a time by which you will put your decision into action, and mark it in your calendar. This concretizes your resolution and helps make it more real.

As you craft your game plan, visualize the possible pitfalls that could arise and devise strategies for avoiding them. And when obstacles do arise, remind yourself: These are here for me to overcome, to help me strengthen my resolve and grow!

Build a Fence Against Society's Ills

We live in a society that goes contrary to Torah values in many significant ways. We are assaulted by a degenerate media that promotes hedonism, violence, and immorality.

* Every Jew needs to erect a solid fence to protect his or her spiritual health, carefully choosing his social milieu and deciding what he will allow to permeate his home from the outside world, including Internet consumption, films, and reading material. All these things have a direct influence on a person's values.

Set boundaries. Think before you consume. Freedom is the ability to say, "I choose not to partake."

וברשי: "פן ינחם - יחשבו מחשבה על שיצאו, ויתנו לב לשוב".
 * אפילו אם במציאות לא ישובו, אבל רק יתחרטו, חרטה זו מבטלת את כל ההישגים הרוחניים. וכך אמרו חז"ל (קידושין מ, ב): התוהה על חראשונות מאבד את הראשונות.

37 דעת פרשת בשלח שרגא פה

אלא על ידי מה שיתחרטו על עצם היציאה למפרע, יסתרו על ידי זה את כל הבניין שנבנה ביציאת מצרים. כי עיקר היציאה ממצרים הוא הניתוק המוחלט והגמור ממצרים ומכל מה שהיא מסמלת, וכשיתחרטו על עצם היציאה ממצרים, הם עלולים לפגום במחשבתם ולהתקשר בחזרה עם מצרים וכל עניינה.

ומכך היה חשש אצל הקב"ה, לא רק ממה שירצו לשוב אל מצרים, אלא בעיקר שמא יתחרטו על מה שיצאו ממצרים.